

relevantnog znanja, širenju mreže reproduktivnih zdravstvenih centara, olakšanom pristupu modernim kontraceptivnim sredstvima, povećanju odgovornosti muškaraca za planiranje porodice, zakonskoj regulativi sterilizacije itd. Branislav S. Djurdjev izložio je rad o nacionalizmu i regionalnoj populacionoj dinamici u Srbiji. Autor je pokazao da su trendovi fertiliteta na Kosovu i Metohiji i Srbiji, uprkos različitim nivoima, konvergirali ka niskim vrednostima sve do perioda posle Drugog svetskog rata, a posle toga oni su divergentni. Razlog divergentnog kretanja autor nalazi u eksternalitetima proisteklim iz fertilitetnog ponašanja, a čiju je pojavu omogućio Fond za razvoj nedovoljno razvijenih područja pokrivanjem visokih troškova demografskih investicija na Kosovu i Metohiji. Oba rada izazvala su interesovanje prisutnih učesnika i diskusiju.

Sledeća Evropska populaciona konferencija održaće se u Varšavi 2003. godine.

*Branislav S. Djurdjev
Mirjana Rašević*

EUROFOR – GODIŠNJA KONFERENCIJA 2000.

Migracije - Zaštita izbeglica - Integracija u zajednicu - Etnički konflikti - Politika prema nacionalnim manjinama

Brisel, 22-26. novembar 2000.

U poslednjih deset godina većina evropskih zemalja je reformisala svoju politiku iz oblasti etniciteta i migracija. Trendovi u migracijama i zaštiti izbeglica su se promenili, politike intervencije u etničkim konfliktima kao i protesti nacionalnih manjina su se povećali, teškoće u vezi sa integracijom imigranata su postale složenije, a politike prema nacionalnim manjinama, bilo da se radi o nacionalnim manjinama ili imigrantima, dobijaju nove forme. Evropska komisija i Savet Evrope su objavile da rade na

implementaciji politika i glavnih ciljeva postignutih u Amsterdamskom ugovoru. U oktobru 1999. na samitu u Tampereu postignut je dogovor između svih država članica Evropske unije u vezi sa migracijama i režimom zaštite izbeglica. Tako, Briselska konferencija, u organizaciji Evropskog istraživačkog foruma za migracije i etničke odnose i Centra za evropske migracije, najviše se bavila raspravama u vezi sa dosadašnjim stanjem, aspektima promena i budućim razvojem politika iz oblasti migracionih kretanja i etniciteta u evropskim zemljama, naročito zemljama Evropske unije. Takođe, debata se odvijala na dva nivoa: nacionalnom - svaka zemlja je predstavila nacionalni izveštaj i evropskom nivou.

Promena u migracionim tokovima. Sistem gostujućih radnika i radnika po ugovoru, koji su inicirani tokom 1950-ih, praktikovani su do kraja 1980-ih godina. Imigranti koji su se na taj način uselili u zemlje Evropske unije, doveli su svoje porodice, dok i treća generacija imigranata živi u ovim zemljama. Sa druge strane, u njihovim zemljama porekla, članovi porodica koji nisu njihovi direktni potomci pronalaze nove načine imigracije u zemlje Evropske unije. Posle suspendovanja bilateralnih ugovora o radnicima na privremenom radu ljudi su se sve više doseljavali kao izbeglice. Traženje azila bio je najlakši način za useljenje. Međutim, postavljano je pitanje da li je u poslednjoj deceniji pravi uzrok izbeglištva bio političke ili ekonomske prirode.

U poslednjih deset godina dogodila se promena u migracionim režimima usled otvaranja granica zemalja istočne Evrope kao i nedovoljno jasno koncipiranog privrednog napretka Zapadnih zemalja. Evropska unija se suočava sa sve većim brojem ilegalnih imigranata, novih imigracionih grupa nastalih stvaranjem novih oblasti na tržištu rada. Naročito su zemlje istočne Evrope suočene sa tranzitnim migrantima, kojima nije dozvoljeno da se dalje naseljavaju u zemlje Evropske unije. Novi mogući putevi useljavanja otvoreni su u specijalne svrhe za potrebe nove strukture međunarodne industrije i globalne ekonomije, odnosno, nova radna mesta na tržištu rada, koja organizuju multi-nacionalne kompanije u okviru ili izvan svojih organizacija. Otuda je postavljeno pitanje u vezi sa organizacionim sistemom novih imigracionih formacija i njihovim reagovanjem na globalizaciju. Da li takvi imigranti uspostavljaju vezu sa dijasporom, da li se

intenziviraju obostrani tokovi zemlje porekla i zemlje domaćina? Da li postoji nova internacionalna mreža imigranata koju finansiraju nacionalne ili internacionalne agencije? Da li imigranti pokazuju interesovanje za ulaganje u okviru njihove "domaće" zajednice u smislu ekonomskog investiranja, političke orijentacije, razvoja sistema religioznih uverenja i drugih institucija?

Zaštita izbeglica. U okviru dela konferencije koji se bavio zaštitom izbeglica glavna pitanja koja su postavljena bila su: kako se razvijao sistem zaštite izbeglica, ko su izbeglice i odakle dolaze, na koji način se sa njima postupa, koji su institucionalni okviri zaštite izbeglica i procedure traženja azila na različitim nivoima (lokalnom, regionalnom, nacionalnom) i na koji način su se oni menjali u poslednjoj deceniji? Zatim, kako se Ženevska konvencija i novi evropski razvoj iz Šengenskog i Amsterdamskog ugovora razmatraju na nacionalnom nivou, kakav sistem snabdevanja je razvijen i da li izbeglice imaju mogućnost ulaska na tržište rada i druge delove društvenog sistema? Jedna od značajnijih tema bila je i zaštita ranjivih grupa izbeglica, šta se pod tim terminom podrazumeva, i razmatrana su pitanja da li su osnovane institucije koje bi se posebno brinule o ljudima sa traumama, invalidima i mladim grupama izbeglica bez pratnje. Veoma važno pitanje za zemlje Evropske unije je i kakva su iskustva evropskih zemalja u vezi sa prvom zemljom u kojoj je zatražen azil, zaštita granica i dr. Naime, za Evropsku uniju je vrlo bitan tzv. koncept sigurnosti trećih zemalja i zemalja porekla. Ti koncepti obezbeđuju vladama zemalja EU koje primaju izbeglice ključ za otvaranje ili zatvaranje vrata tranzitnim regionima ili zemljama porekla. Bilateralnim ugovorima reguliše se ponovno primanje izbeglica. Zaključuje se da sistem deportovanja ljudi u zemlje iz kojih su došli bez šanse da zatraže azil, može da ugrozi sve strategije proširivanja nacionalnih procedura traženja azila. Takodje, jedna od novih strategija tzv. europizacije procesa je zalaganje da se izbeglice na svim nivoima njihove procedure traženja azila integrišu na tržište rada i druge oblasti socijalnog sistema. Ove društvene odredbe su deo sistema zaštite izbeglica i razlikuju se od zemlje do zemlje Evropske unije.

Etnički sukobi i politika prema nacionalnim manjinama. U okviru ove teme postavljena su pitanja: na koji način su raznim zemljama tretirane

"populacije diaspore", kako su manjine zaštićene zakonom i u praksi, koje nacionalne posebnosti se mogu istaći u vezi sa zaštitom manjina i etničkom interakcijom i kakva je uloga evropskih organizacija u tom kontekstu?

U svim evropskim zemljama imigranti su uspostavili tzv. "zajednice". Te organizacije su postale najrasprostranjeniji vid načina života imigranata u evropskim gradovima. Veličina, uredjenost i uticaj takvih zajednica razlikuje se u odnosu na svaku imigrantsku grupu. Mnoge od njih štite imigrante od rasističkih napada i daju im mogućnost da se integrišu u društvenu sredinu u kojoj žive bez naglog odustajanja od njihovog ranijeg načina života, kulturne tradicije i dr. Takva vrsta života u zajednicama nikada nije bila sprečavana imigracionim politikama. Sve imigracione zemlje imale su iskustvo sa formacijama etničkih zajednica. Nemačka, na primer, gde su mnogi radnici na privremenom radu i posle trideset godina ostali stranci, državljani strane zemlje. Takodje, Francuska, gde je striktna asimilacija uvek bila osnova imigracione politike. U Velikoj Britaniji imigracione zajednice su praćene izuzetnom zaštitom nacionalnih manjina koje su se formirale imigracijom. Imigracione zajednice su razvile posebne strategije u smislu međuetničke kohabitacije i multikulturalnih aktivnosti. U Istočnoj Evropi mnoge imigrantske grupe su u procesu formiranja svojih zajednica, a u Zapadnoj Evropi stare imigrantske zajednice su u procesu menjanja. Najuočljiviji primer je stanovništvo koje je doseljeno iz bivše Jugoslavije, Turskog Kurdistana ili Kašmira. Umesto asimilacije u životnu sredinu zemlje domaina, zajednice sada uspostavljaju "diaspora" formacije, što je problem o kome se veoma mnogo raspravlja u naučnim krugovima.

Veoma važni, a često skriveni etnički sukobi u evropskim zemljama se događaju sa populacijom Roma i Sintija. Ove grupe su često žrtve najozbiljnije diskriminacije. Međutim, događaju se procesi uspostavljanja elite u njihovim zajednicama koje artikulišu sopstvenu manjinsku politiku, što je doprinelo da se transformišu od ugrožene populacije u društvene i političke pokrete.

U okviru Konferencije predstavljeni su i rezultati projekta MULTIDIS, koji se bavi diskriminacijom muslimanskih žena u Evropi. Projekat se bavi

formama diskriminacije i razvoju strategija za njihovo ublažavanje. Rezultati istraživanja, koje se prvenstveno odnosi na primer Nemačke, ukazuju da se diskriminacija muslimanskih žena odvija na više nivoa i može se podeliti na privatnu i javnu sferu življenja i ne mora uvek da se odnosi samo na žene muslimanske veroispovesti. Mnogi vidovi diskriminacije često ostaju skriveni, jer ih žene ne prepoznaju kao problem. To je usko povezano sa njihovim sistemom vrednosti i tradicionalnim uverenjima. Broj žena prepoznaje tradicionalni sistem kao diskriminišući ukoliko ih sprečava da učestvuju u određenim aktivnostima. Iako porodični običaji i tradicija treba da budu poštovani, određeni mehanizmi moraju biti uspostavljeni da omogućе ženama slobodan izbor. Takvi mehanizmi promena moraju da se razvijaju tako što će poštovati religiozne i kulturološke oblike ponašanja.

Izražene oblike diskriminacije u javnoj sferi naročito doživljavaju žene koje nose marame ili feredžu. Njihova iskustva pokazuju da su daleko od slobode izražavanja religioznih uverenja, što je garantovano nemačkim zakonom (Grundgesetz). Pitanje nošenja marame i drugih verskih simbola smatra se da mora da bude stavljeno u kontekst rastućeg procesa segregacije u nemačkom društvu. Tako, marama je manje izraz diskriminacije muslimanskih žena, a više svesna reakcija na navedene procese i signal protivljenja ili rastuće kulturne i religiozne samosvesti.

Primeri diskriminacije muslimanske žene u privatnoj sferi življenja mogu se naći u obavezama koje preuzima mlada žena u domaćinstvu, nedostatku informacija koje može dobiti o pubertetu, zabrani partnerstva pre braka, ugovorenim brakovima, brizi o deci i domaćinstvu što je sprečava da se školuje ili nađe posao, povinovanju volji muža, tj. glave porodice. Javna sfera života nosi raznolike vidove diskriminacije, počevši od administracije (verbalno uznemiravanje po osnovu etničkog porekla, indirektna diskriminacija kada je mogućnost iznajmljivanja stanova u pitanju - kriterijumi vlasnika ili agencija za izdavanje, nedostatak informacija o socijalnim mogućnostima, neljubazan tretman i dr.), na ulici (verbalno uznemiravanje zbog nošenja marame ili etničkog porekla), u školi (ponašanje drugih učenika usled etničke pripadnosti, nemogućnost praćenja nastave usled nedovoljnog poznavanja jezika i dr.), zdravstvena zaštita (neadekvatna zdravstvena zaštita usled problema u komunikaciji, neljubazan

tretman), tržište rada (manje šanse da se uključi na tržište rada, jer nosi maramu ili nedovoljno poznaje jezik ili nema dovoljno obrazovanje, ili zato što su u pitanju samohrane majke), pravna regulativa (zabrana rada usled statusa izbeglica, ili zabrana rada usled politike tržišta rada da se ponovno združenim partnerima zabrani rad za određeni vremenski period, nepriznavanje braka po islamskom pravu; opšti problem priznavanja muslimana u Nemačkoj kao religijske zajednice).

S obzirom da je jezik jedna od glavnih prepreka i izvora diskriminacije, zaključuje se da treba stvoriti mehanizme koji će smanjiti barijere u komunikaciji kada je administracija u pitanju. Priznati Islam kao deo društvenog sistema i obezbediti slobodu religijskog ispoljavanja što je i garantovano zakonom u Nemačkoj. Takodje, informacioni sistem treba da bude razvijen kako bi smanjio stereotipe i predrasude u vezi sa Islamom. U tom smislu država i poslodavci bi trebalo da poštuju religiozne rituale i praznike, ukoliko nema objektivnih razloga protiv toga. Trebalo bi razvijati savetodavne servise, koji bi ponudili muslimanskoj ženi mogućnost da odlučuje o osetljivim temama, kako ne bi bila izložena samo "ili...ili" izboru.

Briselska konferencija, kao što se iz izloženog može videti, bila je veoma raznolika po svom sadržaju. Njen cilj je bio da se sakupe naučnici, aktivisti, politički predstavnici, eksperti iz raznih oblasti koji bi pokušali da premoste razlike između pojedinih oblasti. Smatra se da rezultati ove konferencije neće uticati samo na naučnu debatu i saradnju već i određene aspekte evropske politike.

Jelena Predojević